

Coolia 28(2), april 1985

VAN POROID TOT HYDNOID EN VAN RESUPINAAT TOT PILEAAT

J. GEESINK, *Molenstraat 27, 6914 AC Herwen*

SUMMARY

From *Salix* forests near Lobith several rare or interesting species of Aphyllophorales were discussed: *Bulbillomyces farinosus*, *Lopharia spadicea*, *Mycoacia fusco-atra*, *Mycoaciella bispora*, *Oxyporus corticola*, *Phlebia subochracea* (*P. ochraceofulva*), *Schizopora carneolutea* (*S. phellinoides*), *Stereum subtomentosum* and *Vararia effusata*.

Van school is ons bekend dat de Rijn bij Lobith ons land binnen komt. Dit ging en gaat nog met enige drukte gepaard zoals veranderende rivierbeddingen in het verleden, dijkdoorbraken, dijk aanleg en verhogingen en ook nog overstromingen. De ongecultiveerde grond is voornamelijk met wilgen begroeid. De vruchtbare, kalkrijke rivierklei zorgt behalve voor zeldzame planten ook voor veel interessants op mycologisch gebied. Bovendien blijken wilgenbosjes door het vele dode hout erin, rijk aan houtbewonende fungi te zijn, in het bijzonder uit de orde der Aphyllophorales, waarover de laatste jaren veel nieuwe literatuur is verschenen. Tevens zijn hier hogere zandgronden ontstaan waar eveneens waardevolle vondsten te doen zijn. Daarenboven is het klimaat hier voor Nederland zeer mild. Ik prijs me dan ook gelukkig in deze contreien mycologie te mogen bedrijven.

Laten we, ons beperkend tot de Aphyllophorales, de wilgenbosjes maar eens bekijken aan de hand van de vondsten die ik in de afgelopen vier jaren in deze omgeving heb gedaan.

Het begon, om precies te zijn op 2 november 1979, met *Stereum subtomentosum* Pouzar in een wilgenbosje bij Pannerden, destijds alleen nog maar bekend uit de IJsselmeerpolders. Wijlen de heer van der Laan (1978: 33) vroeg zich in Coolia af of deze, wat vorm betreft op (aardappel)chips gelijkende zwammetjes, ook elders in Nederland voorkwamen. Na enig gezoek in oude Coolia's blijkt hij nu op zes plaatsen aangetroffen te zijn, t.w. Wageningen, Naardermeer, Venlo, Veluwe, Amsterdamse bos en Tegelen.

In 1980 en 1981 niets bijzonders gevonden. Hier en daar een *Polyporus badius* en natuurlijk *Coniophora putanea*. Pas in 1982 werd ik verblijd met twee bijzondere vondsten in een wilgenbosje zuidelijk van Lobith, ongeveer 100 m. van de Duitse grens.

De eerste, op 27 november 1982, was een geheel resupinate, fraai warm geel-bruine korstzwam, met iets bobbelig oppervlak, dun met een smalle, witte rand, gemakkelijk van het hout loslatend, aan de onderkant van ontschorst wilgehout

groeïend, tot 20 cm. lang en tot 6 cm. breed. Reeds van verre te zien.

Beschrijving: Hyfen van het trama 3-5 μm breed, dunwandig, kortcellig met septen voorzien van duidelijke gespen, dicht vervlochten. Cystiden niet talrijk, met de binoculair reeds zichtbaar, smal en puntig, glad, dunwandig, soms met een septum, aan de basis 6-7 μm dik en de top 2-3 μm , 40-60 μm lang. Basidiën 4-sporig, grotendeels 40 x 5 μm . Sporen kort-cylindrisch, hyalien, glad, meestal met één, soms twee oliedruppels, niet amyloïd, 5,5-7 x 2,5-3,5 μm (fig. 1).

Het geslacht: *Phlebia*, is niet zo moeilijk te bepalen. Met Christiansen (1960), Eriksson, Hjortstam & Ryvarden (1981) en Jülich & Stalpers (1980) gaat het tenslotte tussen *Phlebia ochraceofulva* en *P. subochracea*. Ik koos voor *Phlebia ochraceofulva* (Bourd. & Galzin) Donk waar J.A. Stalpers het na onderzoek mee eens was. De verschillen zijn dan ook niet overtuigend. Jülich (1984: 168) heeft in zijn nieuwe Kryptogamenflora slechts *Phlebia subochracea* (Bres.) Erikss. & Ryv. opgenomen. Hij beschouwt ze blijkbaar als synoniemen en dan heeft Bresadola prioriteit boven Bourdot & Galzin. Ik heb daar vrede mee. In de Standaardlijst staat hij niet vermeld en dat heb ik aan mezelf te wijten. Waarschijnlijk nieuw voor Nederland, zal in het rivierdistrict wel meer te vinden zijn. In 1983 vond ik hem in een wilgenbos een paar honderd meter Duitsland in en in 1984 in een populierenbosje aan de Waal bij Doornenburg op dood hout van kardinaalsmuts (*Euonymus*).

De tweede vondst van belang die dag was, ook op wilg, *Schizopora phellinoides* (Pilát) Domanski, door van der Laan in Coolia (1977: 33-35) als nieuw voor Nederland beschreven. Het heeft toch nog even geduurd voor ik hem als zodanig herkende en inzag dat het geen *Phellinus* kon zijn. Van der Laan heeft in zijn verhaal een foutje gemaakt. Hij dacht aanvankelijk ook met een *Phellinus* te doen te hebben maar wegens de witte sporee kon dat niet waar zijn, meende hij. *Phellinus* heeft echter meestal witte sporen. Hij zal het genus *Inonotus* bedoeld hebben dat wel een bruine sporee heeft. *Phellinus* verschilt van *Schizopora* door zijn bruine reactie met KOH terwijl *Schizopora* zijn kleur behoudt. Wellicht is van der Laan hierdoor in de war geraakt. Inmiddels moet de naam nu *Schizopora carneo-lutea* (Rodway & Cleland) Kotlaba & Pouzar luiden. Kotlaba & Pouzar ontdekten in 1979 dat Rodway & Cleland de soort in 1929 als *Poria carneo-lutea* hadden beschreven, voorkomend in New South Wales in Australië (Jahn 1980: 145). Merkwaardigerwijs is dat tot nu toe de enige vondst ervan op het zuidelijk halfrond geweest. In 1935 is hij als *Poria phellinoides* door Pilát beschreven uit Siberië.

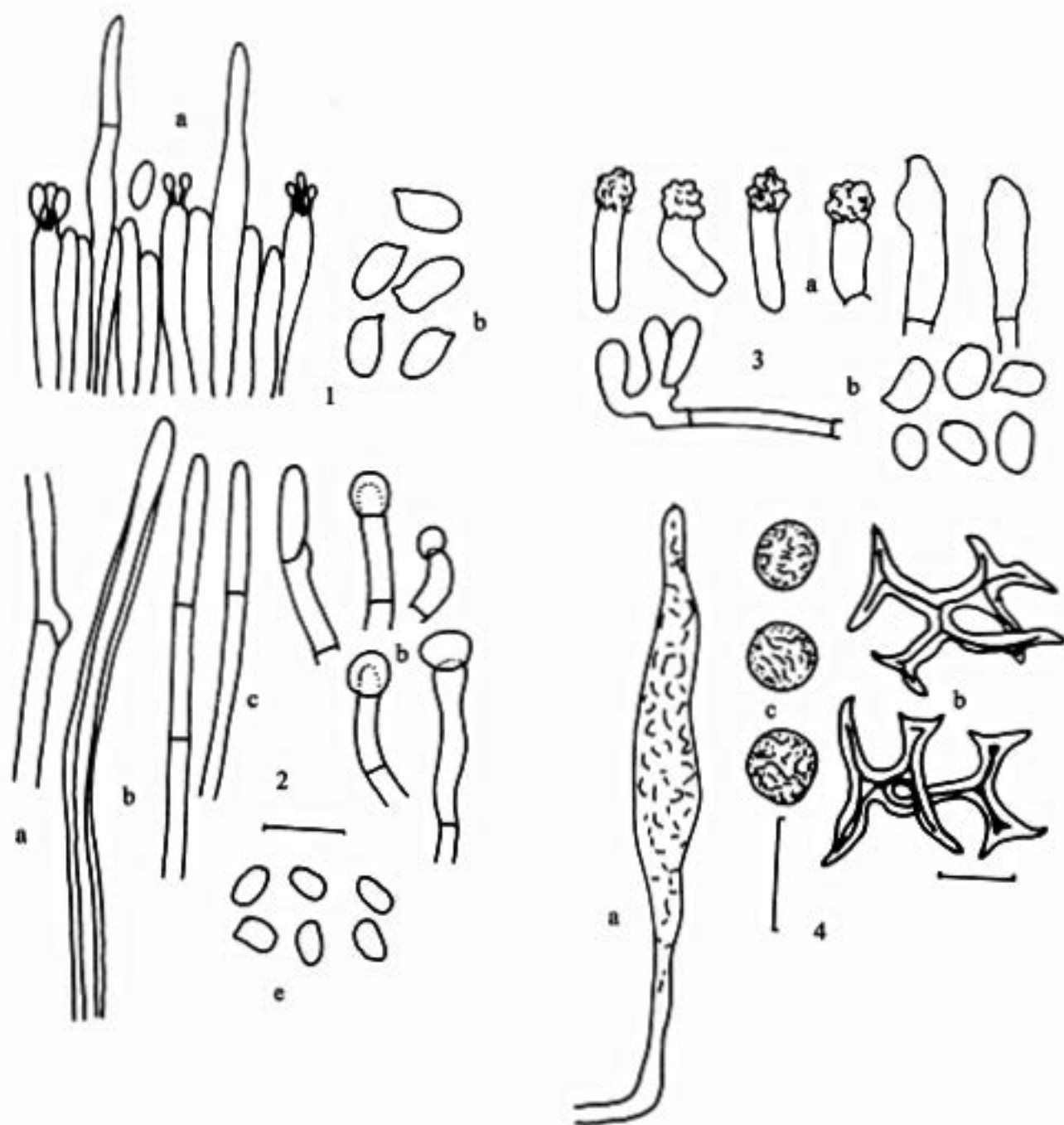

Fig. 1. *Phlebia subochracea*. a: doorsnede door hymenium; b: sporen. Fig. 2. *Mycoaciella bispora*. a: generatieve hyfe; b: skelethyfe; c: hyfen uit stekeltop; d: halocystiden; e: sporen. Fig. 3. *Oxyporus corticola*. a: jonge basidiën en cystiden; b: sporen. Fig. 4. *Dichostereum effuscatum*. a: gloeocystidium; b: dichohyphidia; c: sporen. (balkje = 10 μ m)

In de zomer van 1984 heb ik deze soort achtereenvolgens bij Angerlo op dood eikenhout aangetroffen, in de "Bijvanck" bij Beek, ook op eik, terwijl, stomtoevallig, op enige meters afstand een tak lag waar *Phellinus ferreus* op groeide; de laatste was duidelijk donkerder bruin en had iets grotere poriën. In een bos bij Varsseveld vond ik ook nog een *S. carneo-lutea*, nu op dood hout van vuilboom (*Frangula*). Het is mij opgevallen dat *S. carneo-lutea* altijd op nog niet verrot dood hout voorkomt.

Op 19 oktober 1983 heb ik het wilgenbosje onder Lobith weer bezocht. Geen *S. carneo-lutea* meer, wèl *P. subochracea*. Nu is er aan de andere kant van de weg, die de grens met Duitsland vormt, ook enig wilgenstruweel. Twee meter Duitsland in zag ik op een omgevallen dode wilg een resupinate stekelzwam zitten. Omdat er wegens het slechte paddestoelenseizoen dat jaar niets anders te vinden was heb ik hem maar meegenomen, verwachtend dat het wel weer *Mycoacia uda* zou zijn ofschoon hij niet zo erg geel was. Tot mijn voldoening verkleurde hij met KOH niet rood en dan wordt het interessant. De twee andere soorten van dit geslacht kwamen niet in aanmerking omdat de ene, *M. aurea* veel kleinere sporen heeft en de andere, *M. fuscoatra*, puntige cystidiolen moet hebben en zwaar geïncrusteerde hyfen aan de stekeluiteinden, aldus Eriksson & Ryvar den (1976: 877-885) en vele anderen. Nog maar eens in de microscoop turen, héééé, de stekels zijn dimitisch!

Beschrijving: Stekels hangend aan het trama aan de onderkant van het hout, 2 à 3 per mm, 1,5-2,5 mm lang, lichtbruin, puntig, niet gewimperd, stevig, tot 50 x 8 cm grote plakken vormend. Reactie met KOH negatief. Hyfen van het subiculum dunwandig met gespen, 4-5 µm breed. Hyfen van de stekeluiteinden dunwandig met septen zonder gespen, 3 µm breed. Hyfen van de stekels dikwandig, zonder septen, 3-4 µm breed. Geen incrustaties. Generatieve hyfen met gespen. In het hymenium zijn, zij het schaars, dunwandige cystiden met aan de toppen bolvormige massa's te vinden, ongeveer 10 µm boven de basidiën uitstekend, z.g. halocystiden. Basidiën 4-sporig en een enkele 2-sporig, 15-20 x 4-5 µm. Sporen langwerpig, 5,57 x 2,5-3 µm (fig. 2).

Nu "The non-poroïd Aphyllophorales" van Jülich & Stalpers (1980) gegrepen en dit voortreffelijke werk bracht me zonder enige moeite bij de naam *Mycoaciella bispore* (Stalpers) Erikss. & Ryv. terecht met de vermelding dat hij in 1976 als *Resinicium bispore* door Stalpers is beschreven. Laatstgenoemde was zeer content met de telefonische melding en vroeg terstond toezending van vers materiaal voor het maken van een reincultuur; hij had de soort nl. nog nooit levend in handen gehad! Een toelichting is nu wel op zijn plaats. Stalpers had destijds een exsiccaat in het herbarium van Bourdot gevonden, onder welke naam dan ook, en geconstateerd dat hij dimitisch was, enz. enz. enz. Het maken van een cultuur is gelukt en zo is het C.B.S. er weer één rijker.

In het slotnummer van de Westfälische Pilzbriefe staat een lang artikel met allerlei wetenswaardigheden over deze soort. Er worden vijf vondsten vermeld, vier in Hessen en één in Sleeswijk-Holstein, alle op wilg (*Salix*) (Grosze-Brauckman 1983: 248-254). Het is jammer dat ons exemplaar niet binnen onze landsgrenzen is gevonden want dan hadden we weer een primeur gehad.

Een week of twee later ben ik het wilgenbosje bij Pannerden weer eens gaan bekijken. Ik trof daar toen op 5 november 1983 een resupinate polypoor aan, vuilwit van kleur met onregelmatig gevormde poriën. Hij groeide aan de onderkant van een omgevallen, dode wilg, een metertje boven de grond. Er waren nog meer exemplaren in het bosje te vinden. Op het eerste gezicht leek het me *Schizopora paradoxa* toe omdat hij hier en daar schuin afgesneden poriën had die in grootte varieerden. Het zijn doorgaans vage redenen waarom men besluit een fungus wel of niet mee te nemen voor onderzoek. Deze zwam nu was in tegenstelling met *S. paradoxa* indrukbaar, wel stevig, maar veerkrachtig en dat was voldoende om wantrouwen te wekken. Onder de microscoop bleek meteen dat in het hymenium vele, opvallende, met kristallen bekroonde cystiden aanwezig waren. Het wantrouwen, geoefende lezer, was dus terecht.

Beschrijving: vruchtlichamen tot 20 cm lang en tot 7 cm breed, aan de onderkant van dode wilgestammetjes groeiend, met een steriele, smalle rand. In het centrum maximaal 2 cm dik, kussenvormig, geen enkele neiging tot hoedvorming. Jonge exemplaren hebben een bredere rand waar bij verdere ontwikkeling, dunkt mij, poriën op zullen ontstaan. Poriën onregelmatig van vorm en grootte, rond tot langgerekt en vaak iets grillig, meest 1-3 per mm, enkele zelfs 2 mm in doorsnede, vuilwit, beige, oude delen lichtbruin, verend indrukbaar maar toch stevig.

Hyfen van het porietrama dun- en dikwandig met septen zonder gespen, 2-4 μm breed. In het subiculum zijn enkele bredere hyfen te vinden tot maximaal 7 μm , dunwandig, niet amyloïd. Basidiën 16-18 x 5-6 μm , 4-sporig. Cystiden talrijk met kristalkop, 16-25 x 5-6 μm , dunwandig. In KOH lossen die kristallen voor het grootste deel op zodat gedroogd materiaal niet in kaliloog moet worden opgeweekt; met katoenblauw of Melzer blijven ze zichtbaar (Ryvarden 1978: 295). Daarnaast zijn ook nog dunwandige, grotere, spitse cystiden zonder kristallen aanwezig van 20-35 x 6-12 μm . Deze zijn niet overal te vinden. Sommige stroken hymenium zijn ruim voorzien, andere daarentegen in het geheel niet. Ook de cystiden met kristalkop zijn niet gelijkelijk verdeeld. Het kan nodig zijn een ander preparaat te maken. Sporen zijn in overdaad aanwezig, kort-ellipsoïd met meestal korrelige inhoud, dunwandig, aan één zijde ietsje afgeplat, met kleine apiculus, 4,5-6 x 3,5-5 μm , niet amyloïd (fig. 3).

Met Domanski (1972), om maar ergens mee te beginnen, kom je uit op het genus *Oxyporus* en dan moet uiteindelijk gekozen worden tussen *O. latemarginatus* en *O. corticola*. De eerste behoort volgens hem zwak amyloïde subiculum-hyfen en sporen te bezitten en die hyfen zijn 2-6(7) μm breed, terwijl de sporen 4-5(6) x (2,5)3-3,5 μm meten. Onduidelijke verschillen zijn dit en macroscopisch lopen ze evenmin uiteen. *O. corticola* komt het meest met mijn vondst overeen (Domanski 1972: 68-70).

Bondartsev (1953: 176-180) heeft ze bij *Chaetoporus* ondergebracht onder de namen *C. ambiguus* (Bres.) Bond. & Sing. en *C. corticola* (Fr.) Bond. & Sing. "Ambiguus" betekent heel toepasselijk "weifelend, veranderlijk of onzeker". Hij repte niet over amyloïditeit. Lowe (1966: 17-20) beschrijft beide soorten waarbij hij als enig verschil de breedte van de hyfen aangaf: *Poria corticola* (Fr.) Cooke met 2-4 μm brede hyfen en *P. latemarginatus* (Dur. & Mont.) Cooke met 3-9 μm brede en ook hij zweeg over amyloïditeit. In 1972 bracht Ryvarden *Chaetoporus corticola* over naar *Oxyporus* en stelde toen de recombinatie *Oxyporus corticola* (Fr.) Ryvarden voor (1972: 19). Maar Domanski had in 1965 de soort reeds als *Oxyporus corticola* (Fr.) Domanski geïntroduceerd, zij het in het Pools. Pas in 1972 is dit boek in het Engels vertaald en het is mogelijk dat Ryvarden de Poolse uitgave niet gekend heeft. In dat geval behoort Domanski's naam eigenlijk achter de recombinatie te staan.

Neemt men nu eindelijk "The Polyporaceae of North Europe" van Ryvarden ter hand dan vindt men daar (1978: 295-296) alleen maar *Oxyporus corticola* als kanshebber want *O. latemarginatus* heeft hij niet opgenomen, om welke reden dan ook.

In dit stadium zond ik een stuk naar Stalpers om zijn licht erover te laten schijnen. Hij voelde meer voor de naam *O. latemarginatus*, hij had ook iets dergelijks eens toegestuurd gekregen. Dat was sterk kussenvormig met een brede rand (*latemarginatus* betekent breedgerand) en van beukehout afkomstig. Ik kreeg het ter vergelijking: microscopisch geen verschil en duidelijk resupinaat.

Tijdens de kascontrole vertelde de heer Stive mij dat hij ook een resupinate *Oxyporus* had gevonden en naar van Zanen gestuurd. Ik heb daar weer iets van ontvangen en dat bleek microscopisch ook al gelijk te zijn en macroscopisch onderscheidde het zich evenmin, resupinaat dus. Van Zanen heeft vijf collecties van deze soort die alle resupinaat zijn en hij geeft de voorkeur aan de naam *Oxyporus ravidus* omdat de poriën van zijn vondsten groter zijn dan die van *O. corticola* volgens zijn opvatting (Corresp. van Zanen, 1984).

Nu zijn alle door mij geraadpleegde auteurs, van Fries tot Jülich het er onmiskenbaar over eens dat *O. ravidus* (Fr.) Bond. & Sing. hoedvorming vertoont, ofschoon hij ook wel eens resupinaat kan blijven. Bovendien zouden de

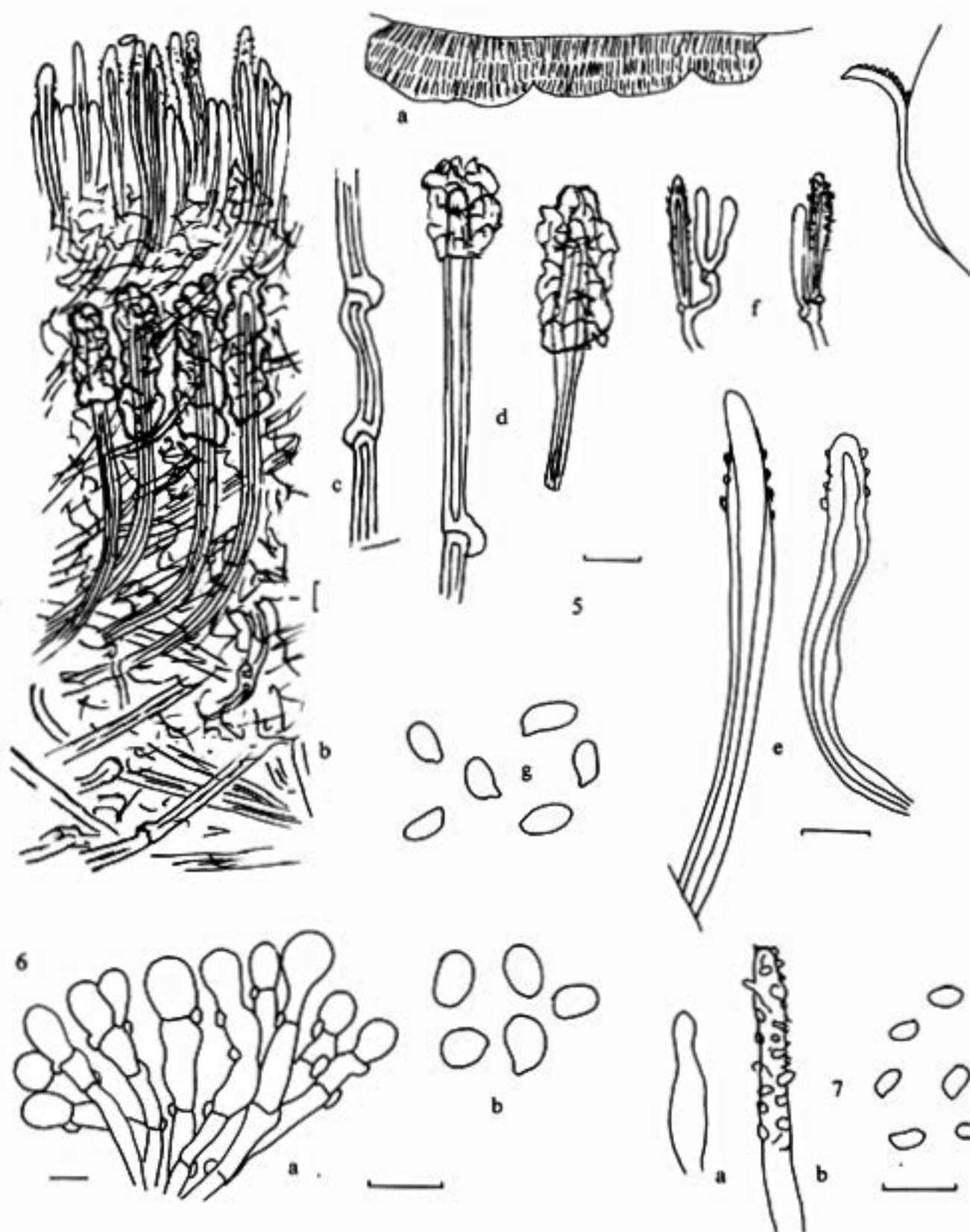

Fig. 5. *Lopharia spadicea*. a: bovenaangezicht en doorsnede; b: doorsnede vruchtlichaam; c: tramahyfe; d: tramacystiden (lollies); e: pseudocystiden; f: basidiën en cystiden; g: sporen. Fig. 6. *Bulbillomyces farinosus*. a.: doorsnede bulbil; b: sporen. Fig. 7. *Mycoacia fuscoatra*. a: cystidiole; hyfe uit stekeltop; b: sporen. (balkje = 10 μm)

sporen 1 μm groter zijn. *O. corticola* en *O. ravidus* zijn in de door mij gebruikte sleutels (en niet in de soortbeschrijvingen) in de eerste plaats gesplitst op hoedvorming en in de tweede plaats op poriegrootte. Gaan we nu de opvattingen van Bondartsev, Domanski, Ryvarden en Jülich voor wat betreft de combinatie poriegrootte en hoedvorming op een rijtje zetten dan is daar geen lijn in te ontdekken.

De prachtige foto in "Champignons du Nord et du Midi" door Marchand (1975: 113) van *O. ravidus* bewijst, naar mijn mening, dat wat wij hier in Nederland verzameld hebben iets anders moet zijn, derhalve *O. corticola*. Mijn ervaring bovendien met polyporen e.d. is dat, indien het vermogen tot hoedvorming van een soort bekend is, die hoedvorming - zeker in geval van zeven vondsten - wel bij één exemplaar opgetreden zou zijn. Ik stel voor de bovenbeschreven vondsten uit Nederland *Oxyporus corticola* (Fr.) Ryvarden te noemen.

Deze dag bracht nog een interessante vondst op. Zo groezelig en vuil van kleur en slordig van vorm als de eerste was, zo keurig netjes en fraai van kleur was de tweede vondst. Eigenlijk zou het toegestaan moeten worden een oordeel over het uiterlijk schoon van een fungus in de beschrijving op te nemen. Het zou de herkenning in het veld vergemakkelijken.

Welnu, een prachtig licht-roodbruine korstzwam (Séguy 186) sierde de schors aan de bovenkant van een dode, liggende wilg in een slootkant in hetzelfde bosje. Hij was dun, de oneffenheden van de schors volgend, mat, zonder rhizomorfen, plakaten vormend tot 15 x 4 cm groot. Indien vochtig is de kleur iets bruiner. Geen verkleuring met KOH. In gedroogde toestand bij beroering poederig. Het subiculum bestaat uit slecht te onderscheiden hyfen van 3-4 μm breed, grillig, dunwandig met gespen. Daarop een laag die voornamelijk uit dicht opeengedrongen gloeocystiden bestaat, 100-170 x 6-10 μm groot, palissadevormig gerangschikt met daartussen onduidelijk te onderscheiden hyfen. Die cystiden variëren sterk in lengte, hebben een korrelige inhoud, zijn dunwandig. Sommige zijn zo lang dat ze door het hymenium heen de oppervlakte bereiken waar ze, smaller dan de basidiën, ietsje uitsteken. Het onderste deel is vaak het breedst. Ze ontspringen met een rechte hoek uit hyfen evenwijdig aan het hymenium. Basidiën 4-sporig, 30-60 x 6-8 μm . Sporen in groot aantal aanwezig, subglobuleus tot globuleus, geen apiculus te zien, 6-8 μm in doorsnee, vrij dikwandig (fig. 4).

Omdat determinatie met congorood als kleurstof niets opleverde gebruikte ik toch maar eens Melzer, hoewel de sporen daar geen enkele aanleiding toe gaven, ze leken nl. volkomen glad. Ze reageerden zo sterk met de KJJ dat de zwarting reeds met het blote oog te zien was. Er waren nu duidelijk fijne wratjes en dunne, korte en lange, vaak bochtige streepjes zichtbaar geworden (fig. 4). Determinatie bleek nog niet mogelijk maar als je stiekum aanneemt dat er dichohyphidia (dichotoom

vertakte, dextrinoïde, in punten eindigende, dikwandige hyfen) aanwezig zijn, kom je met Jülich & Stalpers regelrecht op *Vararia effuscata* (Cooke & Ellis) D.P. Rogers & H.S. Jacks uit. Deze soort heeft zelden dichohyphidia in het hymenium maar, naar men schrijft, in het subiculum vele. Ik heb ze echter bij dit specimen nergens kunnen vinden. Wegens de ronde, amyloïde, uniek getekende sporen kan het geen andere soort zijn, hetgeen Stalpers bevestigde. Boidin & Languetin hebben in 1977 de *Vararia*-soorten met amyloïde sporen in een nieuw geslacht ondergebracht waardoor de huidige naam *Dichostereum effuscatum* (Cooke & Ellis) Boidin & Languetin moet luiden (Jülich 1984: 269). Ik heb nergens kunnen vinden of de soort al eerder in ons land is gesignaleerd zodat we waarschijnlijk alweer een primeur te pakken hebben.

Twee dagen later, op 7 november 1983, ging ik weer naar dezelfde plaats om zowel *O. corticola* als *D. effuscatum* te fotograferen. En nog eens rondneuzen op een goed stekkie kan nooit kwaad. Zodoende liep ik tegen een stel *Stereum*-achtige zwammetjes op, alledaags van uiterlijk maar met een zeer donker hymenium en dat was reden genoeg om ze mee te nemen.

Beschrijving: Tot 1 meter lange, zeer weinig opvallende, grijze korsten die bovenaan 1-2 cm afstaande, aan elkaar gegroeide hoedjes bezitten, 1-2 mm dik (fig. 5). Oppervlak van de hoedjes harig, groen van de algen maar te zien is dat ze wittig-bruin behoren te zijn. De rand is dun uitlopend en wit. Ze voelen slap aan, zijn dun, golvend en gemakkelijk van het hout af te trekken. Het hymenium is donkergrijs, geplooid en iets bultig, dof. Dat van het resupinate deel is opvallend gebarsten in tegenstelling tot het afstaande deel.

Het tomentum van de hoedjes bestaat uit vrij dunwandige hyfen, hyalien of iets bruinig, 4-5 μm breed met 0,5-1 μm dikke wanden. Het trama is samengesteld uit dikwandige, dichtvervlochten hyfen, 5-10 μm breed met 1-2 μm dikke wanden waaruit zeer veel donkerbruine zeer dikwandige hyfen met een lange, flauwe bocht het hymenium ingroeien, z.g. pseudocystiden vormend met stompe of enigszins spitse toppen, wel of niet geïncrusteerd, 5-7 μm in doorsnede (fig. 6). Het kan wel 400 μm duren voor het septum met gesp, waaruit de pseudocystide ontstaan is, gevonden is. Maar er waren ook kortere, overigens gelijkvormig, te vinden die normaal in het hymenium ontsprongen.

De donkerbruine cystiden overheersen het microscopische beeld in sterke mate. Ze steken hoogstens 20 μm boven de basidiën uit en per 100 μm hymeniumlengte telde ik er wel 7-8. Door dit cystidengeweld zijn de basidiën nauwelijks zichtbaar maar met enige moeite wel los te tikken. Ze zijn 4-sporig en meten 30-40 x 5-6 μm . Er ontspringen uit één gesp soms twee of drie basidiën. De sporen zijn dunwandig, kort-ellipsoïd, 8-109 x 4-5 μm en dungezaaid (fig. 7).

Met deze gegevens is het niet zo moeilijk om de naam vast te stellen. "Stereoïde Pilze in Europa" leidt je met het grootste gemak naar *Lopharia spadicea* (Pers.: Fr.) Boidin (Jahn 1971: 107-108). Hij schrijft dat het een Zuid-Europese soort is die noordelijker steeds zeldzamer wordt. Donk vermeldt één vondst op wilg bij Bergen op Zoom (1930: 182). In de Standaardlijst staan weliswaar twee meldingen maar één bleek een foute determinatie te zijn, die van Van de Bergh was correct.

Om de microscopische karakteristieken nog eens na te lopen i.v.m. het schrijven van dit artikel, maakte ik onwillekeurig een coupe van een resupinaat deel. Tot mijn verbazing ontdekte ik daar, in een laag onder het hymenium, talrijke geheel anders gevormde cystiden die dicht naast elkaar gerangschikt stonden. Aan brede, bruine hyfen met 1-2 μm dikke wanden zijn dikke, langwerpige kristal massa's ontstaan van 30-40 μm lang en 10 - 20 μm breed. De laag waarin ze voorkomen is zeer dicht vervlochten, waardoor ze moeilijk zichtbaar zijn. Door langdurig tikken op het dekglasje komen er wel enige te voorschijn. Deze enorm uitgedoste cystiden doen mij, wat vorm betreft, aan lolly's denken; een betere vergelijking kan ik niet bedenken. Zeer sterke verlichting maakt ze eveneens zichtbaar (fig. 8). Ze lijken wel iets op de cystiden van *Junghuhnia collabens*, hoewel ze nog groter zijn (Ryvarden 1978: 258). De hymeniumlaag en de lollylaag zijn samen zo'n 200 μm dik. Dan komt de tramalaag, uit vervlochten, dikwandige hyfen met gespen bestaand, die geleidelijk overgaat in het subiculum waarvan de hyfen gelijk zijn aan die van het tomentum. Het geheel is 0,6-1 mm dik.

Dit roept de vraag op of dit verschijnsel constant is. Welnu, ik ben die lollyvormige cystiden in alle door mij onderzochte resupinate delen tegengekomen maar in de pileate delen slechts éénmaal en dan nog heel ver van de rand af.

Uit navraag bij van de Bergh bleek dat hij maar over één hoed van *L. spadicea* beschikt zonder resupinaat stuk. Hij heeft de hierboven beschreven cystiden dan ook niet kunnen vinden. Het materiaal was uit Elswout bij Overveen afkomstig en groeide op beuk (25 april 1982).

Eriksson en Ryvarden besteden maar liefst vijf tekeningen en vier foto's benevens twee scanning foto's aan de soort. Hij beschrijft twee soorten cystiden t.w. de normale pseudocystiden en in oudere vruchtlichamen - naar zijn zeggen - voorkomende hymeniale cystiden en beeldt ze af. De pseudocystiden ontspringen aan generatieve hyfen in het trama en groeien het hymenium in, het topgedeelte verdikt zich, krijgt dikke bruine wanden en raakt geïncrusteerd tot een dikte van hoogstens 10 μm terwijl de hymeniale cystiden daarentegen aan generatieve hyfen in het hymenium gelegen ontstaan en gaan lijken op de pseudocystiden waar ze, met een iets smallere top, geïncrusteerd tot 7 μm , tussen staan, aldus Eriksson & Ryvarden (1976: 846-847). Jahn houdt een ongeveer gelijklopend verhaal (1971:

107-108). Uit mijn beschrijving van het hymenium zal de oplettende lezer opgemaakt hebben dat ik de twee soorten cystiden reeds waargenomen heb voordat ik de relazen van Ryvarden en Jahn gelezen had. Zij hebben echter de verschrikkelijke cystiden niet gezien omdat zij, voor de hand liggend, slechts coupes van de hoedjes genomen zullen hebben. Ik heb nog twee artikelen van Boidin uit 1959 en 1969 en één van Welden uit 1975 over *Lopharia* nageplozen. Zij hebben de verschrikkelijke cystiden evenmin opgemerkt.

U begrijpt natuurlijk al dat ik twee dagen later wederom ter plaatse was om de achteraf zo interessante vondst te fotograferen. Op die 9de november 1983 zag ik daar op een dood wilgetakje op de grond heel kleine witte bolletjes met daarbij een witte, gladde korstzwam. Nu had ik die bolletjes wel vaker in vochtige terreinen gezien, maar er verder nooit aandacht aan besteed. Het bleek na onderzoek geen sensationele vondst te zijn, maar wel een leuke.

De korst heeft hyfen van 3-5 μm breed, kortcellig met gespen, 4-sporige basidiën, vrij kort, 20-30 x 5-7 μm waartussen dikwandige, geïncrusteerde, slanke lamprocystiden ingebed liggen, overigens niet in groten getale, van 40-80 x 6-8 μm breed met stompe uiteinden, enkele hoogstens 10 μm uitstekend (fig. 9). De sporen meten 6-8 x 5-6 μm , zijn glad en hyalien.

Zonder te weten dat de korst en de bolletjes bij elkaar hoorden ging ik eens even lekker met de "Non-poroïd Aphyllophorales" determineren. Bij het sleutelpunt 137 (1980: 25) werd mij het verband pas duidelijk omdat gevraagd werd of er "bulbils" aanwezig waren. Dit woord sprak voor zichzelf. De rest was kinderspel, ik had *Bulbillomyces farinosus* (Bres.) Jülich gevonden.

Die bulbillen zijn opgebouwd uit kortcellige hyfen met gespen vanuit het aanhechtingspunt ontspringend die aan het oppervlak subglobuleuze cellen vormen van 15-25 μm in doorsnede. Deze bolletjes worden ook wel sclerotia genoemd. De soort kan zich hier vegetatief mee verspreiden. Dit stadium draagt de naam *Aegerita candida* Pers.: Fr.

In 1930 noemde Donk bovenbeschreven soort *Peniophora candida* (1930: 164-165) evenals Christiansen 30 jaar later (1960: 244). Ik moet de lezer er op wijzen dat met het werk van de laatste auteur de soort slechts met behulp van de index te vinden is. Er bestaat verschil van mening over de wanddikte van de sporen bij de door mij geraadpleegde auteurs. Donk vermeldt er niets over, Christiansen noemt ze dunwandig, Eriksson & Ryvarden "somewhat thickwalled" (1980: 62) en Jülich "etwas dickwandig" (1984: 181) hoewel voor sleutel D, waar het geslacht mee bepaald kan worden, de sporen als dikwandig beschouwd moeten worden maar met zowel sleutel E als L kan men ook goed terecht komen zonder dat er over wanddikte gerept wordt.

Ik vergat nog Bourdot & Galzin (1927: 287), zij negeren dit punt. Mij is trouwens aan de sporen ook niets opgevallen.

Bulbillomyces farinosus is in Nederland algemeen (Arnolds 1984: 238) waarbij opgemerkt moet worden dat het imperfecte stadium algemener is dan het perfecte.

Een klein jaartje later, op 1 september 1984, nam ik weer eens een kijkje in het wilgenbosje bij Pannerden en trof daar op de moerassige grond dood wilgehout aan met daarop resupinate stekelzwammen en veronderstelde, begrijpelijk, weer met *Mycoaciella bispore* te doen te hebben. Ik was toch enigszins teleurgesteld toen het *Mycoacia fuscoatra* (Fr.) Donk bleek te zijn. Deze soort is kenbaar aan de opvallende, sterk geïncrusteerde hyfen aan de stekelpunten (fig. 10) en aan zijn, in oud stadium, donkere, soms bijna zwarte kleur. Van *Mycoaciella bispore* verschilt hij door het ontbreken van halocystiden, het bezit van slanke cystiden en de aanwezigheid van vele door KOH donker-grijsbruin gekleurde, samenklonterende klodders olieachtige substantie in het hymenium (Eriksson & Ryvarden 1976: 881), hoofdzakelijk bij de basis van de stekels te vinden, naar ik constateerde. Deze klodders contrasteren door hun gele kleur eveneens sterk met het weefsel indien katoenblauw als kleurstof gebruikt wordt. Overigens bevinden de halocystiden van *M. bispore* zich ook voornamelijk bovenaan.

Het op verschillende plaatsen verzamelde materiaal heb ik gedroogd en opgeborgen. Zo erg teleurstellend was de vondst trouwens ook weer niet, want in de Standaardlijst staat dat *M. fuscoatra* slechts twee keer in Nederland gevonden is, éénmaal door Donk en éénmaal zelfs door mijzelf (1984: 260). Hij verwierf dan ook het predicaat ZZZ.

Toen ik iets later er enkele tekeningetjes van wilde maken ontdekte ik dat er *Mycoaciella bispore* tussen zat. Slordig! Het was, zoals de attente lezer zal begrijpen, een peuleschilletje de twee soorten alsnog te schiften ofschoon *M. fuscoatra* ook over dikwandige hyfen beschikt (Jülich & Stalpers 1980: 157).

Dat *Mycoaciella bispore* dus toch in ons land blijkt voor te komen, zal ongetwijfeld een hele opluchting zijn voor het Nederlandse volk.

Tevens vond ik diezelfde dag, nu op een andere plaats, wederom *Dichostereum effuscatum*. Dit specimen was, in tegenstelling met dat van het vorige jaar, ruimschoots voorzien van zeer fraaie dichohyphidia, zowel in het hymenium als in het subiculum (fig. 11).

Dat de wilgenbosjes aan de grote rivieren mycologisch zeer interessant zijn, staat nu wel vast. In dit opstel worden drie eerste vondsten voor Nederland beschreven, één tweede en één derde van totaal negen behandelde soorten. Dat bewijst overigens dat ook de verspreiding van mycologisch goede terreinen

overeenkomt met de geografische verspreiding van mycologen. Dat neemt niet weg dat meer aandacht aan dat soort bosjes wel besteed zou zijn want behalve Aphyllophorales-soorten is er nog meer te vinden. Kits van Waveren was, om een voorbeeld te noemen, helemaal blij met het voorkomen van zijn nieuwe soort *Psathyrella almerei* aldaar; groeit op de wortels van lisdodde (*Typha*) en riet (*Phragmites*), tot nu toe slechts bekend uit de Flevopolders. Een mooie uitsmijter!

LITERATUUR

- Arnolds, E. (1984). Standaardlijst der Nederlandse Macrofungi. In *Coolia* 26: Supplement.
- Boidin, J. (1959). Hétérobasidiomycètes saprophytes et Homobasidiomycètes résupinés. VII. - Essai sur le Genre "Stereum sensu lato". In *Société Linnéenne de Lyon* 7: 202-222.
- Boidin, J. (1969). A propos du Genre *Lopharia* Kalchbr. In *Revue de Mycologie*: 187-191.
- Bondartsev, A.S. (1953). The Polyporaceae of the European U.S.S.R. and Caucasia. Moskwa-Leningrad.
- Bourdot, H. & Galzin, A. (1927). Hyménomycètes de France. Paris.
- Christiansen, M.P. (1960). Danish resupinate Fungi. Copenhagen.
- Domanski, S. (1972). Fungi Polyporaceae I. Warsaw.
- Donk, M.A. (1930). Revision der Niederländischen Heterobasidiomycetae und Homobasidiomycetae-Aphyllophoraceae.
- Eriksson, J. & Hjortstam, K. & Ryvarden, L. (1978). The Corticiaceae of North Europe. Volume 5: 889-1046.
- Eriksson, J. & Hjortstam, K. & Ryvarden, L. (1981). The Corticiaceae of North Europe. Volume 6: 1051-1276.
- Eriksson, J. & Ryvarden, L. (1976). The Corticiaceae of North Europe. Volume 4: 549-886.
- Fries, E. (1963). Hymenocetes Europaei. Amsterdam.
- Grosze-Brauckmann, H. (1983). Mycoaciella bispora (Stalpers). Erikss. & Ryv.: Erste Fund in der Bundesrepublik Deutschland. In *Westfälische Pilzbriefe* X-XI Band. Heft 8a: 248-254.
- Jahn, H. (1971). Stereoïde Pilze in Europa. In *Westfälische Pilzbriefe* VIII Band. Heft 4-7: 69-176.
- Jahn, H. (1980). Schizopora carneo-lutea (Rodw. & Clel.) Kotl. & Pouz. und ihr Vorkommen in der Bundesrepublik Deutschland. X-XI Band. Heft 7: 145-154.
- Jülich, W. & Stalpers, J.A. (1980). The resupinate non-poroïd Aphyllophorales of the Northern Hemisphere. Amsterdam.
- Jülich, W. (1984). Die Nichtblätterpilze, Gallertpilze und Bauchpilze. Kleine Kryptogamenflora Band II b/1. Stuttgart.
- Van der Laan, H.F. (1977). Schizopora phellinoïdes in Nederland. In *Coolia* 20: 33-35.
- Van der Laan, H.F. (1978). Komt Stereum subtomentosus in ons land buiten de IJsselmeerpolders voor? In *Coolia* 21: 33-35.
- Lowe, J.L. (1966). Polyporaceae of North America. The Genus Poria. Tech. Publ. Uni. Coll. Forestry Syrac. Univ. 90.
- Marchand, A. (1975). Champignons du Nord et du Midi. Bolétales et Aphyllophorales. Perpignan.
- Ryvarden, L. (1972). A note on the Genus Junghuhnia. In *Persoonia*: 17-21.
- Ryvarden, L. (1978). The Polyporaceae of North Europe. Volume 2: 219-507. Oslo.
- Séguy, E. (1936). Code universel des Couleurs. Paris.
- Welden, A.L. (1975). Lopharia. In *Mycologia*, Vol. 67: 530-551.